

Habitat II'de İki Sergi

Habitat II konferansı Türkiye'nin bugüne kadar gerçekleştirdiği en büyük uluslararası konferans niteliğinde. Yüzyılın bu son büyük toplantısının Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul'da yapılması rastlan- tı değildi. Geçmişten bugüne değin içinde barındırdığı halklar, kültürler ve kent yapısıyla İstanbul, tam bir "Dünya Kenti". Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı bu bağlamda Habitat II konferansı ile birlikte gündeme giren iki sergi hazırladı. Bu sergiler "Dünya Kenti İstanbul" ve "Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme" adını taşıyor. Topkapı Sarayı Birinci Avlu'sunda yer alan eski Darphane (Darphane-i Amire) binalarında izleyicilere sunulan sergiler, teknoloji, müzecilik, arşivcilik ve sanatsal üretim "toplumsal tarih bakışı açısıyla" bütünleştirilmiştir diyor Tarih Vakfı yetkilileri. Her iki sergi de panolar, maketler, canlandırma filmleri ve belgesellerden oluşuyor. "Dünya Kenti İstanbul" sergisi, tarihin erken evrelerinden başlayarak farklı etkilere açık ama bu etkilerle zenginleşmiş, giderek bu birikimi yeniden üretip ihraç etmiş olan İstanbul'u

vurguluyor. Farklı kültürlerin iletişim yolu üzerinde, iki büyük imparatorluğun merkezi olmuş İstanbul'da, siyasi ve idari tarihle kentsel tarihin üst üste duruşu, bu sergide vurgulanan "dünya kenti" kavramının en kritik yanını oluşturuyor. İstanbul'da "devletin örgütsel işleyişi" ile, "fizik ve sosyal yapının" ayrımını yapmanın zorluğundan kaynaklanan ve iç içelik, aynı zamanda serginin en canalığı ve görkemli özelliğini oluşturuyor. "Dünya Kenti İstanbul" sergisi yaklaşık 3000 m²lik bir alana yayılmış durumda. Sergide, günümüzün modern sergileme tekniği ve dili kullanılmış. Bunlar arasında bilgisayar animasyonlarının da bulunduğu kısa video filmleri, üç büyük maket, İstanbul'la ilgili değişik konularda özel olarak sergi için hazırlanmış belgesel filmler yer alıyor.

Sergi için özel üretilen video kliplerden biri son derece çarpıcı bir konuyu ziyaretçilere sunmayı amaçlıyor: "Boğaziçi nasıl oluştu?" Sergiyi gezen ziyaretçiler, İstanbul'u yeryüzündeki tüm kentlerden farklı ve ayrıcalıklı bir konuma oturtan Boğaziçi'nin zaman içinde aşama aşama nasıl

ortaya çıktığını, bilgisayarlı canlandırma ile desteklenmiş bir video-klipte izleyebilecekler.

Altı kronolojik bölüm olarak kurgulanan "Dünya Kenti İstanbul" sergisi, sergi alanında İstanbul Sokağı'nın sınırlayan mekanlarda yer alıyor. Birinci bölüm "Tarihöncesi Çağlarda İstanbul" adını taşıyor ve M.Ö. 7. yüzyılı konu ediniyor. Prof. Dr. Mehmet Özdoğan tarafından hazırlanan bu bölümde İstanbul Boğazı'nın oluşumu kısa bir video filmiyle anlatılıyor. Ayrıca bu bölümde gösterilen bir başka video filmi, Türkiye'de bilinen eski yerleşim yeri olan Yarımburgaz Mağarasını konu alıyor. Doç. Dr. Oğuz Tekin tarafından hazırlanan "Bizantion" adlı bölümse M.Ö. 7.yüzyıl ile M.S. 324 yılları arasında kalan zaman dilimini anlatıyor. Günümüzde "Tarihi Yarımada" olarak anılan ve geçmişte bugünkü Topkapı Sarayı ile Ayasofya'nın kapladığı alan üzerine kurulu olan Bizantion'un kuruluşunu konu alan kısa bir video filmi de sergi sırasında bu bölümde gösterilecek.

Üçüncü bölüm ise "Konstantinapolis" adını taşıyor ve 324 ila 1453 yılları arasında

Darphane Sergilerinde Yeni ve Farklı Olan

Orhan Siller

Eski Darphane binalarında açılan İstanbul ve Anadolu'da Konut sergileri birçok açıdan geçmişte izlediğimiz sergilerden farklıdır.

Bu sergilerin, sayısı yüzlerle ifade edilen uzmanın ve sanatçının 18 aylık emeğinin yanyana getirilmesiyle gerçekleştirilmiş olması, Tarih Vakfı çatısı altında bir aydın imecesi ile başarılmış olması, en önemli özelliğidir. Genellikle tek başına çalışma alışkanlığına sahip mimar, tarihçi, şehir plancısı, sosyolog, arkeolog, fotoğrafçı, grafiker ve benzeri mesleklerden kalabalık bir grubun aralarındaki bütün farkları aşarak, bir ortak üretimi sonuçlandırmış olmaları sergilerin belki de en olumlu yanlarıdır. Tarih Vakfı ve bu çalışmaya katılan tüm kişiler, 1994-1995 yıllarında 350 uzmanın katkısıyla hazırlanan İstanbul Ansiklopedisi'nden sonra, son derece güç yeni bir operasyonu başarmışlardır. Darphane Sergilerinin ikinci temel özelliği süre, sergilenme koşulları ve maddi kaynaklar açısından önemli kısıtları bulunan bir kültürel etkinliğin başarılı bir uygulaması olmasıdır. Habitat'a hazırlık için 1992'de karar alınmasının ardından hemen hiç bir hazırlık yapılmadan kaybedilen 2.5 yıldan sonra dolar gibi bu çaptaki bir çalışma için çok kısıtlı bir bütçe ile yapılabileceklerin sınırı içinde sonuca ulaşılmıştır. 6000 metrekarelik bir alanın Haziran

1995 ile Mayıs 1996 arasında bir çöpük ve yıkıntı bölgesi olmaktan çıkartılıp uluslararası nitelikte bir sergiye evsahipliği edebilecek duruma getirilmesi planlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Sergilerle ilgili doğrudan hazırlığa bir büyük binalar grubunun henüz restorasyonu yapılmadan bir kültür merkezi olarak işlev görmesi, üstelik bunun tarihi yapıların hiç bir biçimde zarar görmesine yolaçılmadan başlanması sağlanmıştır.

İstanbul ve Anadolu'da Konut Sergilerinin üçüncü önemli özelliği bu sergilerin panolarının tümüyle bilgisayarda üretilmiş olmasından, sergide çok sayıda bilgisayar canlandırması bulunmasına, planlama ve arşivleme çalışmalarından sergi alanında güvenliğinin sağlanmasına kadar birçok alanda en gelişkin teknolojilerin kullanılmış olmasıdır. Sergilerin ileride bir parçasını oluşturacağı İstanbul Müzesi için önemli bir deneme başarılmıştır.

Ve nihayet Darphane'nin yalnızca bir sergi mekanı olmakla kalmayıp, aynı süre içinde sık sık ve sergilerle bütünleştirilerek tiyatro, dans, müzik etkinliklerine de evsahipliği etmesi yeni bir sergicilik ve müzecilik anlayışının uygulamaya konulmasının bir başka adımı olmuştur. Önümüzdeki dört yılın sonunda restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra İstanbul Müzesi kütüphanesi, arşivi ve araştırma bölümleriyle kapıları "kullanıcı"larına açtığında Türkiye'de müzecilik tarihinde yeni bir aşamaya geçilmiş olacaktır. Parasızlıktan, zorluklardan yakınıp ya da güzel eski günlerin anısıyla yetinip kalmayan tek seçeneğin olmadığı bir kere daha somutlanacaktır. Darphane sergileri bu yönünde önemli bir ilkadımdır.

"Dünya Kenti İstanbul" sergisinin bir bölümü 1453 ila 1700 yılları arasındaki İstanbul'u anlatıyor ve "Osmanlı Dönemi İstanbul'u" adını taşıyor. Bir benzetmeden yola çıkılan bu bölümde, kent bir vücut olarak ele alınıyor. Liman/ağız'ın beslediği ve saray/beyin'in yönetip yönlendirdiği bir kent/bünye... Ve bunları birbirine bağlayan organlar/para, işe, altyapı, hizmetler, törenler ve benzeri, bu bölümdeki anlatımın temelini oluşturuyor.

anlatıyor. Prof. Dr. Ayla Ödekan'ın hazırladığı bu bölümde Romalılaşma-Hıristiyanlaşma sürecinde Kent ve Doğulu Ortaçağ kenti temaları işleniyor. Bu bölümde iki ilginç maket de yer alıyor. 1:500 ölçekli birinci maket, Büyük Saray ve Hipodrum çevresini; 1:2000 ölçekli ikinci maket ise, M.S. 1200 yıllarında Konstantinopolis'i canlandırıyor.

1453-1700 tarihleri arasındaki "Osmanlı Dönemi İstanbul'u" nu anlatan dördüncü bölümü hazırlayan Doç. Dr. Edhem Eldem. Bir benzetmeden yola çıkılan bu bölümde kent bir vücut olarak ele alınıyor. "Liman/ağız"ın beslediği ve "saray/beyin" in yönetip yönlendirdiği bir "kent/bünye"... Bu bölümün video film konuları "İktidar", "Günlük Hayat" ve "İmar Hareketleri".

Prof. Dr. Afife Batur tarafından hazırlanan "Geç Osmanlı İstanbul'u" adlı bölüm 1700 ila 1920 yılları arasındaki İstanbul'u anlatıyor ve bu bölümde değişim teması işleniyor. 1:2000 ölçekli Galata, Tarihi Yarımada, Üsküdar ve Kadıköy maketinin yanı sıra "Sadabad"ı ve "Değişim"i konu alan iki kısa video filmi de bu bölümde yer alıyor. "Cumhuriyet Dönemi İstanbul'u" anlatan altıncı bölüm ise Prof. Dr. Atilla Yücel tarafından hazırlanmış. Bu bölümde de "Bizantion'dan Mega İstanbul'a" ve "Bugünkü İstanbul" konulu iki video film gösterimi yer alıyor.

"Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme" adındaki ikinci sergi ise

1700 m²'lik bir alanda kurulmuş. Çağdaş sergileme tekniği ve dili kullanılan sergide, bilgisayar ortamında hazırlanmış panolar, video filmleri, çeşitli dönemleri gösteren 8 maket ve iki multivizyon gösterisi bulunuyor. Anadolu'nun 12 bin yıllık geçmişini, tipik konut ve yerleşim birimlerinden örnekleri içeren altı ana bölümde ele alan sergi, sergi alanında "Anadolu Sokağı"na bakan "Sıra Odalar" ile başlıyor ve arka avluda yer alan "Modernleşme Dönemi Salonu" ile son buluyor. Sergide Erhan Acar'ın hazırladığı birinci bölüm "Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı'na" adını taşıyor. Anadolu'da bulunmuş ilk barınaklardan örneklerin sergilenmesiyle başlayan bu bölümde M.Ö. 10.000-M.Ö. 3000 arasındaki yaklaşık 7 bin yıllık bir dönem anlatılıyor.

Erkan Acar'ın hazırladığı diğer bir bölüm ise "Tunç Çağı'ndan Antik Çağ'ın Başlangıcına" adını taşıyor. Demircihöyük ve Değirmentepe çekirdeğini M.Ö. 3000 ile M. Ö. 1000 döneminde Anadolu'da, Mezopotamya ve Yakındoğu'da kurulan Tunç Çağı kentleri oluşturuyor.

Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'nun hazırladığı bölüm ise "Antik Çağ" adını taşıyor. M.Ö. 2000'lerin sonlarında Hellas'tan göç edenn Aioller tarafından kurulmuş Eski İzmir'in anlatıldığı bölümde "Priene" konulu 4 dakikalık bir video filmi de gösteriliyor. Doç. Dr. Uğur Tanyeli'nin hazırladığı olduğu üç bölüm "Geç Antik Çağ ve Bi-

zans", "Erken Türk Dönemi" ve "Modernleşme'ye Dek Türk Dönemi" isimlerini taşıyor. Doç. Dr. İhsan Bilgin tarafından hazırlanan son bölüm ise "Modernleşme Dönemi" adını taşıyor. Bu bölümde ayrıca bir multivizyon gösterisi de sunuluyor.

Bir ön araştırma ile başlayan "İstanbul" ve "Anadolu" sergileri çok sayıda yerli ve yabancı uzman ve bilim adamının katılımıyla ortaya çıktı. Sergi sorumluları, arkeoloji, nüvizmatik, tarih, sanat tarihi, mimarlık gibi çok değişik disiplinlerden gelen uzmanlardan oluşuyor.

"Dünya Kenti İstanbul" ve "Anadolu'da Konut ve Yerleşme" sergileri dolayısıyla iki büyük kitap da izleyicilerin bilgisine sunuluyor. Bunlar, alışılmış sergi kataloglarından farklı olarak ilgili bilim adamları tarafından sadece bu sergiler için kaleme alınmış özgün makaleleri içeriyor. Ayrıca her iki sergi için bu kitaplardan yola çıkarak çocuklara yönelik kitapçıklar da hazırlanmış durumda. 2001 yılından başlayarak İstanbul Toplumsal Tarih Müzesi ve Merkezi olacak Darphane binalarının tarihine ilişkin bilgiler "Darphane'den İstanbul Müzesine" adıyla üçüncü bir sergi olarak sunuluyor.

1 Haziran'da başlayan ve 31 Temmuz'a kadar sürecek olan sergi süresince Darphane binaları konser, tiyatro, söyleşi, dia/multivizyon gösterimi gibi etkinliklere de ev sahipliği yapıyor.

Gökhan Tok